

ОСОБЛИВОСТІ КРАЇН-ЛІДЕРІВ РЕЙТИНГІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Ще в 2002 р. учасники Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку настійно рекомендували країнам не лише терміново вдатися до кроків для досягнення прогресу в розробці національних стратегій сталого розвитку, але також почати їх здійснення до 2005 р., а включення принципів сталого розвитку до політики і програм країн стало одним із завдань, сформульованих у Декларації тисячоліття ООН в цілях забезпечення сталого розвитку [1]. При цьому, незважаючи на те що сьогодні визначено більше ніж 500 узгоджених на міжнародному рівні цілей та завдань із забезпечення сталого розвитку [2], у доповіді Групи високого рівня ООН із глобальної сталості зазначається, що «теперішня модель глобального розвитку є нерациональною» [3], а урахування положень концепції сталого розвитку під час розробки стратегій забезпечення економічного розвитку та зростання, конкурентоспроможності як на рівні окремих держав, так і світового господарства в цілому носить несистемний, декларативний характер.

Автори доповіді «Життєздатна планета життєздатних людей» роблять висновок, що за період з часу проведення Конференції ООН з оточуючого середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992 р.) «мали місце позитивні зсуви, але вони не були ані достатньо швидкими, ані достатньо глибокими, тому потреба у прийнятті більш масштабних заходів з кожним днем стає все гострішою. У той же час все більшу силу набирають чинники, що обумовлюють необхідність змін, зокрема нинішня структура споживання та виробництва, дефіцит ресурсів, інновації, демографічні зміни, зміни у глобальній економіці, екологічне зростання, нерівність, що посилюється, змінна динаміка політичних процесів й урбанізація» [3].

Така ситуація пов'язана із тим, що переваги від впровадження положень концепції сталого розвитку знаходять прояв переважно у середньостроковій та довгостроковій перспективі, а загострення конкуренції в гео економічній та геополітичній вимагає негайних дій. Крім того, дії, що відповідають даній концепції, потребують значних обсягів фінансових ресурсів. Зважаючи на зазначене вище, а також те, що «...екологізація економіки може привести протягом наступних 5-10 років до більш високих темпів росту ВВП в цілому та ВВП на душу населення, ніж у рамках звичайного сценарію розвитку» [4], а «урахування природоохоронних і соціальних питань у економічних рішеннях є запорукою успіху» [3], сьогодні існує нагальна потреба впровадження положень концепції сталого розвитку під час розробки та реалізації національних стратегій розвитку. Для підвищення ефективності таких дій, особливо на початкових етапах системної діяльності із забезпечення сталого розвитку (що є актуальним для України), цінним є вивчення досвіду та особливостей політики країн, які вже сьогодні активно та успішно діють відповідно до принципів сталого розвитку.

Таким чином, мета даної роботи полягає в аналізі складу групи країн, які останніми роками є лідерами у забезпеченні сталого розвитку, та спробі визначення їх особливостей.

Основні результати дослідження. На даний час не існує загально визнаної системи показників та методи оцінки досягнень країн на шляху реалізації по-

ложень концепції сталого розвитку. У той же час однією з найбільш комплексних методик оцінки успіхів країн у забезпеченні сталого розвитку є методика, запропонована Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна).

Відповідно до зазначеного методичного підходу успіхи країн у напрямку реалізації концепції сталого розвитку оцінюються за значенням інтегрального показника сталого розвитку, який розраховується на основі двох комплексних показників: «Якість життя» та «Безпека життя». Параметр «Якість життя» – це комплексний показник, який враховує три виміри розвитку суспільства: економічний, екологічний і соціально-інституційний, а також баланс між ними (ступінь гармонізації). При цьому економічний аспект сталого розвитку оцінюється шляхом розрахунку індексу економічного виміру, який складається із двох глобальних індексів: індексу глобальної конкурентоздатності (25 індикаторів) та індексу економічної свободи (10 індикаторів), екологічний – індексу екологічного виміру, який визначається на основі індексу екологічного виміру, що визначається на основі індексу екологічної ефективності EPI (Environmental Performance Index), який розраховується Центром з екологічного законодавства та політики Єльського університету та Колумбійським університетом (25 індикаторів), соціально-інституційний – індексу соціально-інституційного виміру, який визначається на основі індексу якості життя, що розраховується міжнародною організацією International Living (9 індикаторів), та індексу людського розвитку, який розраховується ООН (4 індикатори). Параметр «Безпека життя» – комплексний показник, який враховує сумарний вплив сукупності загроз на сталий розвиток країн або регіонів, а також ступінь наближення даної країни до стану конфлікту одночасно за всіма загрозами [5].

Відповідно до результатів дослідження СЦД-Україна протягом 2007-2013 рр. країнами-лідерами в реалізації концепції сталого розвитку є (в алфавітному порядку): Австралія, Австрія, Великобританія, Данія, Ірландія, Ісландія, Канада, Люксембург, Нова Зеландія, Норвегія, США, Фінляндія, Швейцарія, Швеція (табл. 1).

Всі зазначені країни-лідери рейтингу сталого розвитку є:

високорозвиненими країнами, що є досить логічним, оскільки не всі країни можуть собі дозволити реалізацію концепції сталого розвитку. Це пов'язано із тим, що, як вже зазначалося раніше, реалізація концепції сталого розвитку потребує значних фінансових ресурсів. З огляду на це «країнам, що розвиваються, знадобиться час, а також фінансова і технічна підтримка для переходу до сталого розвитку» [3];

членами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка «використовує великий обсяг інформації з широкого кола питань, щоб допомогти урядам сприяти процвітання і боротися з бідністю за рахунок економічного зростання та фінансової стабільності» та допомагає «забезпечити урахування екологічних наслідків економічного і соціального розвитку» [7]. З огляду на позиції даних країн у рейтингу сталого розвитку можна стверджувати, що організація досить успішно виконує таке амбітне завдання;

Країни-лідери рейтингу сталого розвитку

Місце у рейтингу	Рік					
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013
1	Ісландія	Ісландія	Фінляндія	Ісландія	Ісландія	Швейцарія
2	Фінляндія	Нова Зеландія	Нова Зеландія	Швеція	Швеція	Швеція
3	Австралія	Швеція	Швеція	Австралія	Австралія	Ісландія
4	Люксембург	Фінляндія	Австралія	Нова Зеландія	Фінляндія	Норвегія
5	Швеція	Канада	Канада	Норвегія	Нова Зеландія	Австралія
6	Канада	Швейцарія	Ісландія	Швейцарія	Норвегія	Фінляндія
7	Нова Зеландія	Австралія	Швейцарія	Фінляндія	Швейцарія	Нова Зеландія
8	Норвегія	Норвегія	Норвегія	Канада	Канада	Люксембург
9	Швейцарія	Люксембург	Люксембург	Данія	Данія	Канада
10	Данія	Данія	Данія	Люксембург	Австрія	Данія

Примітка. Тут і далі по тексту таблиці складено та розраховано автором на основі даних джерела [6].

одними з найбільш конкурентоспроможних країн світу. Так, у 2013-2014 рр. до першої двадцятки країн рейтингу глобальної конкурентоспроможності не потрапила лише Ісландія, яка займає 31 місце серед 148 країн [8].

Незважаючи на наявність ряду спільних ознак, кожна із зазначених країн характеризується специфічними рисами, які визначають її успіхи в реалізації концепції сталого розвитку.

Так, незважаючи на те що протягом 2007-2013 рр. склад країн-лідерів рейтингів сталого розвитку майже не змінився, протягом періоду, що вивчається, спостерігалася активна ротація даних країн у межах рейтингу. Різноманітність напрямів руху в рейтингу дозволяє виділити кілька груп країн у межах зазначеної вибірки, зокрема: країни-лідери рейтингів сталого розвитку, яким протягом 2007-2013 рр. вдалося покращити свої позиції в рейтингу, та країни-лідери сталого розвитку, яким не вдалося покращити свої позиції. Так, до першої із зазначених груп країн належать: Швеція, Норвегія, Швейцарія, Данія, Ірландія, Великобританія, Нова Зеландія, США, до другої – Фінляндія, Ісландія, Люксембург, Канада, Австралія (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка інтегрального показника сталого розвитку країн

Країни	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	2,936	2,843	2,850	2,823	2,814	2,892	-0,044
Ісландія	2,943	2,881	2,809	2,883	2,887	2,906	-0,037
Швеція	2,871	2,851	2,843	2,870	2,873	2,916	0,045
Норвегія	2,841	2,783	2,803	2,830	2,792	2,903	0,062
Люксембург	2,900	2,738	2,728	2,691	2,649	2,852	-0,048
Швейцарія	2,750	2,833	2,805	2,827	2,790	2,922	0,172
Данія	2,734	2,704	2,723	2,707	2,688	2,818	0,084
Канада	2,856	2,837	2,830	2,771	2,761	2,830	-0,026
Австралія	2,919	2,826	2,841	2,859	2,843	2,892	-0,027
Ірландія	2,599	2,545	2,540	2,511	2,529	2,633	0,034
Великобританія	2,462	2,583	2,568	2,565	2,594	2,747	0,285
Нова Зеландія	2,848	2,855	2,847	2,848	2,802	2,884	0,036
США	2,640	2,698	2,696	2,636	2,657	2,754	0,114

Слід зазначити, що протягом 2007-2013 рр. відносно значним і найбільш послідовним зростанням інтегрального індексу сталого розвитку характеризувалась лише Великобританія, меншою мірою –

Швейцарія та Швеція. На динаміці значення індексу сталого розвитку більшості країн далася взнаки фінансово-економічна криза, під час якої спостерігалось певне зниження індексу сталого розвитку, значення якого, втім, відновилося у 2013 р.

Аналізуючи внесок комплексних показників, що відображають рівень розвитку складових сталого розвитку, до інтегрального індексу сталого розвитку, можна констатувати, що значення інтегрального індексу сталого розвитку найтісніше пов'язано зі складовою «Якість життя» (коефіцієнт кореляції 0,8886) [6]. При цьому слід зазначити, що найважливішим для параметра "Якість життя" є економічний аспект сталого розвитку (коефіцієнт кореляції 0,8367), який через показник ступеня гармонізації всіх трьох аспектів сталого розвитку (коефіцієнт кореляції 0,8761) впливає на екологічний і соціально-інституційний аспекти [9]. Таким чином, ротація країн у межах рейтингу сталого розвитку обумовлена, перш за все, варіацією параметра «Якість життя», динаміка якого, у свою чергу, значною мірою визначалася динамікою параметра «Економічний аспект сталого розвитку».

Так, протягом періоду, що аналізується, погіршили свої позиції в рейтингу за параметром «Якість життя» такі країни, як Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Люксембург, Канада, Австралія, Ірландія, покращили – Швейцарія, Данія, Великобританія, Нова Зеландія, США (табл. 3). Причому деяке зниження рівня індексу «Якість життя» має характер коливань, а не тенденції. У той же час зростання значення даного індексу, зокрема у випадку Швейцарії та Великобританії, має стабільний характер протягом усього періоду.

Значені зміни були пов'язані перш за все з аналогічними тенденціями варіації позицій країн у рейтингу за індексом економічної складової параметра «Якість життя». Так, протягом періоду, що розглядається, спостерігалися негативні явища та процеси в економічній складовій сталого розвитку таких країн, як Ісландія, Данія, Австралія, Ірландія, Великобританія, Нова Зеландія, США, позитивні – Швеція, Норвегія, Люксембург, Швейцарія, Канада (табл. 4). Причому фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. не відбилась значним чином на значенні індексу економічної складової (за винятком Ісландії), а, наприклад, Швейцарія та Швеція демонстрували зростання лише з незначними коливаннями.

Таблиця 3
Динаміка значень комплексного показника «Якість життя»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	1,443	1,373	1,370	1,342	1,328	1,331	-0,112
Ісландія	1,397	1,323	1,282	1,357	1,353	1,297	-0,1
Швеція	1,396	1,368	1,371	1,398	1,406	1,377	-0,019
Норвегія	1,401	1,352	1,353	1,379	1,379	1,389	-0,012
Люксембург	1,454	1,285	1,293	1,257	1,196	1,313	-0,141
Швейцарія	1,403	1,482	1,476	1,498	1,472	1,483	0,08
Данія	1,331	1,318	1,326	1,310	1,302	1,335	0,004
Канада	1,375	1,361	1,352	1,293	1,279	1,286	-0,089
Австралія	1,388	1,293	1,292	1,310	1,294	1,287	-0,101
Ірландія	1,301	1,246	1,264	1,235	1,242	1,247	-0,054
Великобританія	1,148	1,313	1,322	1,319	1,341	1,395	0,247
Нова Зеландія	1,362	1,364	1,364	1,365	1,368	1,400	0,038
США	1,267	1,341	1,328	1,268	1,305	1,332	0,065

Таблиця 5
Динаміка значень індексу екологічної складової комплексного показника «Якість життя»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	0,927	0,819	0,819	0,761	0,762	0,751	-0,176
Ісландія	0,888	0,755	0,755	0,942	0,942	0,786	-0,102
Швеція	0,897	0,843	0,843	0,895	0,895	0,828	-0,069
Норвегія	0,914	0,843	0,843	0,847	0,847	0,845	-0,069
Люксембург	0,969	0,663	0,663	0,646	0,637	0,834	-0,135
Швейцарія	0,781	0,872	0,872	0,917	0,917	0,918	0,137
Данія	0,659	0,683	0,683	0,663	0,663	0,734	0,075
Канада	0,794	0,738	0,738	0,608	0,609	0,613	-0,181
Австралія	0,725	0,588	0,588	0,592	0,593	0,567	-0,158
Ірландія	0,683	0,656	0,656	0,622	0,623	0,620	-0,063
Великобританія	0,441	0,731	0,731	0,753	0,754	0,828	0,387
Нова Зеландія	0,725	0,779	0,779	0,739	0,739	0,782	0,057
США	0,519	0,616	0,616	0,546	0,547	0,566	0,047

Таблиця 4
Динаміка значень індексу економічної складової комплексного показника «Якість життя»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	0,819	0,828	0,811	0,804	0,813	0,819	-
Ісландія	0,832	0,791	0,751	0,730	0,655	0,697	-0,135
Швеція	0,781	0,792	0,776	0,796	0,807	0,808	0,027
Норвегія	0,741	0,736	0,741	0,731	0,750	0,764	0,023
Люксембург	0,776	0,753	0,767	0,768	0,796	0,778	0,002
Швейцарія	0,854	0,876	0,863	0,872	0,893	0,887	0,033
Данія	0,862	0,871	0,854	0,840	0,846	0,818	-0,044
Канада	0,837	0,859	0,847	0,845	0,859	0,842	0,005
Австралія	0,854	0,853	0,841	0,839	0,846	0,837	-0,017
Ірландія	0,839	0,828	0,799	0,792	0,767	0,763	-0,076
Великобританія	0,849	0,848	0,823	0,803	0,806	0,817	-0,032
Нова Зеландія	0,833	0,810	0,817	0,816	0,819	0,831	-0,002
США	0,871	0,893	0,871	0,851	0,851	0,837	-0,034

Таблиця 6
Динаміка значень індексу соціально-інституційної складової комплексного показника «Якість життя»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	0,756	0,731	0,733	0,760	0,726	0,733	-0,023
Ісландія	0,701	0,746	0,761	0,678	0,747	0,761	0,06
Швеція	0,740	0,734	0,746	0,730	0,734	0,746	0,006
Норвегія	0,771	0,764	0,795	0,810	0,792	0,795	0,024
Люксембург	0,773	0,810	0,651	0,773	0,639	0,651	-0,122
Швейцарія	0,795	0,820	0,755	0,806	0,739	0,755	-0,04
Данія	0,785	0,729	0,758	0,766	0,745	0,758	-0,027
Канада	0,751	0,761	0,754	0,786	0,747	0,754	0,003
Австралія	0,824	0,899	0,796	0,837	0,801	0,796	-0,028
Ірландія	0,731	0,765	0,766	0,725	0,761	0,766	0,035
Великобританія	0,699	0,695	0,770	0,729	0,764	0,770	0,071
Нова Зеландія	0,802	0,774	0,810	0,810	0,812	0,810	0,008
США	0,806	0,813	0,869	0,801	0,862	0,869	0,063

Крім того, протягом зазначеного періоду спостерігалися негативні тенденції в динаміці показника екологічної складової параметра «Якість життя» у таких країнах, як Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Люксембург, Канада, Австралія, Ірландія, позитивні – Швейцарія, Данія, Великобританія, Нова Зеландія, США (табл. 5). Порівнюючи з економічною, динаміка індексу екологічної складової характеризується більшою амплітудою у всіх країн, що розглядаються. Однак і тут виокремлюються Швейцарія та Великобританія, що характеризуються стабільним зростанням значення індексу, та Канада, Фінляндія, Австралія, у яких воно стабільно знижувалось протягом 2007-2013 рр.

Індекс, що відображає рівень розвитку за соціально-інституційною складовою сталого розвитку у більшості країн, що розглядаються, характеризується найбільшим коливанням протягом 2007-2013 рр. Негативні тенденції в динаміці показника соціально-інституційної складової параметра «Якість життя» простежуються у таких країнах, як Фінляндія, Люксембург, Швейцарія, Данія, Австралія, позитивні – Ісландія, Швеція, Норвегія, Канада, Ірландія, Великобританія, Нова Зеландія, США (табл. 6). Більш менш стабільне зростання значення індексу спостерігалось лише в Норвегії та Новій Зеландії. У жодній з країн-лідерів рейтингу сталого розвитку, незважаючи на фінансово-економічну кризу, не спостерігалось стійкого зниження рівня розвитку соціально-інституційної складової сталого розвитку.

Все зазначене вище призвело до того, що протягом 2007-2013 рр. у більшості країн-лідерів сталого розвитку стали більш збалансованими між собою аспекти сталого розвитку: економічний, екологічний та соціально-інституційний, що знайшло відображення у динаміці показника рівня гармонізації аспектів сталого розвитку країн. Так, протягом періоду, що аналізується, поглибилися диспропорції між аспектами сталого розвитку таких країн, як Швейцарія, Канада, Австралія, Ірландія, зменшилися – Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія Люксембург, Данія, Великобританія, Нова Зеландія, США (табл. 7). Причому, наприклад, Великобританія показала за цей період значне зростання показника гармонізації складових сталого розвитку, Австралія та Канада – суттєве зниження, а Ісландія – досить різке коливання значення індексу (зокрема, після значних проблем цієї країни у період фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., втім, успішно відновивши баланс між складовими сталого розвитку до 2013 р.).

Країни, що розглядаються, характеризуються найбільшою стабільністю значення показника та майже незмінністю позицій у рейтингу за складовою «Безпека життя». Незначні негативні відмінності значення показника «Безпека життя» на початок і кінець періоду мали місце у таких країнах, як Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Швейцарія, Данія, Австралія, Ірландія, Великобританія, Нова Зеландія, США, позитивні – Люксембург, Канада, Швеція (табл. 8). Од-

нак у цілому країни-лідери рейтингу сталого розвитку зберегли свої позиції.

Таблиця 7

Динаміка значень показника «Гармонізація»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	0,915	0,945	0,956	0,974	0,954	0,949	0,034
Ісландія	0,903	0,974	0,975	0,855	0,848	0,947	0,044
Швеція	0,918	0,943	0,953	0,917	0,919	0,954	0,036
Норвегія	0,907	0,942	0,943	0,939	0,950	0,957	0,05
Люксембург	0,891	0,919	0,917	0,913	0,893	0,894	0,003
Швейцарія	0,961	0,970	0,974	0,947	0,908	0,913	-0,048
Данія	0,891	0,895	0,909	0,904	0,901	0,952	0,061
Канада	0,956	0,933	0,939	0,866	0,863	0,867	-0,089
Австралія	0,931	0,848	0,850	0,848	0,853	0,831	-0,1
Ірландія	0,914	0,893	0,920	0,902	0,907	0,901	-0,013
Великобританія	0,751	0,914	0,945	0,960	0,971	0,967	0,216
Нова Зеландія	0,943	0,980	0,973	0,956	0,954	0,974	0,031
США	0,794	0,851	0,859	0,819	0,809	0,814	0,02

Таблиця 8

Динаміка значень комплексного показника «Безпека життя»

Країна	Рік						Абсолютне відхилення 2007-2013 рр.
	2007	2008	2009	2010	2011-2012	2013	
Фінляндія	1,493	1,469	1,480	1,480	1,486	1,465	-0,028
Ісландія	1,546	1,557	1,527	1,527	1,534	1,506	-0,04
Швеція	1,474	1,483	1,473	1,473	1,467	1,474	-
Норвегія	1,440	1,430	1,451	1,451	1,412	1,435	-0,005
Люксембург	1,447	1,453	1,434	1,434	1,452	1,463	0,016
Швейцарія	1,347	1,351	1,329	1,329	1,319	1,326	-0,021
Данія	1,403	1,386	1,397	1,397	1,386	1,394	-0,009
Канада	1,480	1,475	1,478	1,478	1,482	1,480	-
Австралія	1,531	1,533	1,549	1,549	1,550	1,526	-0,005
Ірландія	1,298	1,299	1,275	1,275	1,287	1,260	-0,038
Великобританія	1,313	1,270	1,246	1,246	1,253	1,286	-0,027
Нова Зеландія	1,486	1,491	1,483	1,483	1,433	1,423	-0,063
США	1,373	1,358	1,368	1,368	1,353	1,361	-0,012

Зважаючи на зазначені вище параметри і особливості, серед країн-лідерів сталого розвитку можна виділити групи країн, які характеризуються схожими траєкторіями змін показників сталого розвитку (табл. 9).

Таблиця 9

Зміна позицій країн-лідерів у рейтингу сталого розвитку

Країна	Параметри				Група
	Інтегральний показник	Якість життя	Гармонізація	Безпека життя	
Фінляндія	↓	↓	↑	↓	1
Ісландія	↓	↓	↑	↓	1
Швеція	↑	↓	↑	-	4
Норвегія	↑	↓	↑	↓	3
Люксембург	↓	↑	↑	↑	5
Швейцарія	↑	↑	↓	↓	6
Данія	↑	↑	↑	↓	2
Канада	↓	↓	↓	-	7
Австралія	↓	↓	↓	↓	8
Ірландія	↑	↓	↓	↓	9
Великобританія	↑	↑	↑	↓	2
Нова Зеландія	↑	↓	↑	↓	3
США	↑	↑	↑	↓	2

Аналізуючи динаміку позицій країн-лідерів рейтингу сталого розвитку за інтегральним показником та окремими його складовими, можна відзначити, що протягом 2007-2013 рр. більшість країн-лідерів (8 із

13) підвищили значення інтегрального показника сталого розвитку. Відбулося це в основному за рахунок підвищення рівня гармонізації аспектів сталого розвитку (у 9 країн), оскільки значення комплексних показників "Якість життя" та "Безпека життя" у більшості країн знизилась (відповідно у 8 та 10 країн). Причому за період, що розглядається, окремі складові комплексного показника "Якість життя" у країн-лідерів характеризувалися різноспрямованою динамікою: якщо стан екологічного та економічного аспектів у більшості країн погіршився (відповідно у 8 та 7 країн), то показник соціально-інституційної складової показав переважно позитивну динаміку (підвищився у 8 країн).

Проведений аналіз дозволяє зробити такі основні висновки.

1. Склад країн, що є лідерами у забезпеченні сталого розвитку, протягом 2007-2013 рр. є майже незмінним, тобто перші 10 місць рейтингу, побудованого за даними Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна), займають 13 країн, які переміщуються між першими сходинками рейтингу.

2. Країни, що є лідерами рейтингу сталого розвитку, побудованого за даною методикою, – це високорозвинені, найбільш конкурентоспроможні, переважно європейські країни, що є членами ОЕСР.

3. Незважаючи на те що на період 2007-2013 рр. приходиться гостра фаза фінансово-економічної кризи, значення інтегрального показника сталого розвитку у країн-лідерів рейтингу сталого розвитку в ці роки ніяк не змінилися. Найбільше воно змінилося в США, Швейцарії та Великобританії – збільшилося, відповідно на 4,3, 6,3 та 11,6%, найбільше знизилася – у Люксембурзі (-1,6%).

4. Обчислення коефіцієнта кореляції між інтегральним показником сталого розвитку та його складовими дозволяє зробити висновок, що ротація країн у межах рейтингу сталого розвитку обумовлена перш за все варіацією параметра «Якість життя», динаміка якого, у свою чергу, значною мірою визначається динамікою параметра «Економічний аспект сталого розвитку».

5. Протягом 2007-2013 рр. значним і найбільш послідовним зростанням інтегрального індексу сталого розвитку характеризувалась лише Великобританія, меншою мірою – Швейцарія та Швеція. Динаміка інтегрального індексу сталого розвитку Великобританії була зумовлена зростанням значення комплексного показника "Якість життя" (на 21,5%) (у першу чергу завдяки зростанню значення індексу його екологічної складової на 87,8%), а також показника гармонізації складових сталого розвитку (на 28,8%).

6. Найбільш суттєві негативні зміни показників, що використовуються при обчисленні інтегрального індексу сталого розвитку, спостерігалися в Новій Зеландії (зниження значення комплексного показника "Безпека життя" на 44,6%), а також в Ісландії (зниження значення індексу економічної складової сталого розвитку на 16,2%) та Люксембурзі (зниження значення індексу соціально-інституційної складової на 15,8%).

7. У цілому у період 2007-2013 рр. у більшості країн-лідерів рейтингу сталого розвитку спостерігалось зростання інтегрального індексу сталого розвитку, але різноспрямована динаміка його складових: зростання рівня гармонізації складових сталого розвитку, а також значення індексу розвитку соціально-інституційної складової та зниження значень ком-

плексних показників "Якість життя" (у тому числі екологічної та економічної складових) та "Безпека життя".

Таким чином, на даний момент найбільших успіхів у забезпеченні сталого розвитку можуть досягти лише високорозвинені країни, а лідерство у цьому процесі є досить стабільною характеристикою.

Отримані результати можуть бути використані у подальших дослідженнях для виявлення найбільш дієвих інструментів реалізації концепції сталого розвитку, в тому числі механізмів, що сприяють забезпеченню розвитку країн за окремими аспектами сталого розвитку та їх збалансуванню.

Список використаних джерел

1. Национальные стратегии устойчивого развития – Основные вопросы – ООН и устойчивое развитие [Электронный ресурс] // ООН [веб-сайт]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/development/sustainable/nationalinfo.shtml>. – Заголовок з екрану.
2. Доклад ЮНЕП: "Несмотря на все усилия, мир движется по пути неустойчивого развития" [Электронный ресурс] // Экодело – экологические проекты и организации [веб-сайт]. – Режим доступа: http://ecodelo.org/v_mire/15554-doklad_unep_nesmotrya_na_vse_usiliya_mir_dvizhetsya_po_puti_neustoichivogo_razvitiya. – Заголовок з екрану.
3. Жизнеспособная планета жизнеспособных людей: будущее, которое мы выбираем [Доклад Группы высокого уровня Генерального секретаря ООН по глобальной устойчивости (1 марта 2012 г.)] [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/66/700&Lang=R>.

4. Навстречу «зелёной» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности – обобщающий доклад для представителей властных структур [ЮНЕП, 2011 г.] [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unep.org/goe/Portals/139/Moscow/UNEP_Green_EconomyReport_Final_May2012_Rus.pdf.

5. Згуровський М.З. Моделювання процесів сталого розвитку в глобальному та регіональному контекстах [Електронний ресурс] / М.З. Згуровський, А.О. Болдак, К.В. Єфремов. – Режим доступу: http://wcd.org.ua/sites/default/files/Zgurovsky_Boldak_Yefremov_MODELING_OF_SD_PROCESSES_UA.pdf.

6. Профілі країн [Електронний ресурс] // Український підрозділ Світового центру геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна) [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://wcd.org.ua/uk/services/country-profiles-visualization>.

7. What we do and how – OECD [Електронний ресурс] // The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/about/whatwedoandhow/>. – Заголовок з екрану.

8. The Global Competitiveness Index 2013–2014 rankings and 2012–2013 comparisons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.

9. Ищенко А.В. Мониторинг показателей устойчивого развития Украины в условиях глобализации / А.В. Ищенко // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. – 2013. – №4 (15). – С. 39–42.

С. Н. Кацура

канд. екон. наук

В. И. Ляшенко

д-р екон. наук

Н. А. Лепихова

г. Донецк

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

Украине в наследство от Советского Союза достался значительный научно-технический потенциал, но сохранить и эффективно использовать его Украина не смогла. Количество организаций, выполняющих научные и научно-технические работы, в 2012 г. по сравнению с 1995 г. сократилось на 245 единиц (на 16,9%) в целом по Украине, при этом в г. Киеве увеличилось на 12 единиц (3,9%), а в Донецкой области уменьшилось на 48 единиц (42,9%) [1, 2].

Численность работников основной деятельности в 1991 г. составляла 449,8 человек [3]. Анализ показал, что в целом по Украине их численность уменьшалась из года в год с 293,1 тыс. чел. в 1995 г. до 129,9 тыс. чел. (в 2,3 раза) в 2012 г. При этом численность работников основной деятельности в Донецкой области сократилась с 23,8 тыс. чел. в 1995 г. до 7,7 тыс. чел. (в 3,1 раза) в 2012 г. [1, 2]. Наибольшее сокращение численности произошло в Хмельницкой области (в 6,1 раза), в Тернопольской области (в 5,6 раза), в Волынской области (в 4,7 раза), в Николаев-

ской области (в 4,5 раза), в Луганской области (в 4,3 раза). Значительно меньше сократилась численность научных работников в Киевской области (в 1,7 раза), в г. Киеве (1,6 раза).

Финансирование научных и научно-технических работ в расчете на одного работника основной деятельности научных организаций выросло в целом по Украине с 2,22 тыс. грн/чел. в 1995 г. до 81,25 тыс. грн/чел. в 2012 г., т.е. в 36,6 раза [1, 2]. Это возрастание обусловлено как существенным ростом экономики, то есть увеличением источников для финансирования науки, так и инфляционными процессами.

В 1995 г. в среднем по Украине объем финансирования научных и научно-технических работ в расчете на одного работника основной деятельности научных организаций составлял 2,22 тыс. грн/чел. Самое высокое значение данного показателя было в Киевской области – 3,60 тыс. грн/чел., в Николаевской – 3,23 тыс. грн/чел., Днепро-петровской области – 2,80 тыс. грн/чел., в г. Киеве – 2,27 тыс.